

K R O N İ K

DEVLETLER HUKUKU KOMİSYONUNUN ÇALIŞMALARINA DEVLETLERİN GÖSTERDİĞİ İLGI

Doç. Seha L. Meray

Dergimizin geçen sayısında Birleşmiş Milletler Devletler Hukuku Komisyonunun mahiyetinden, son altı yıllık çalışmalarından bahseden bir kronik yazımız çıkmıştı. Bu yazıda Devletler Hukuku Komisyonunun çalışmalarından bahsederken Komisyonun hazırladığı tasarıları Devletlere sunarak mütalâalarını istemekte veya uğraştığı konularda Devletlere soru listeleri göndermekte ve nihai tasarıları hazırlarken de bu mütalâaları mümkün olduğu kadar nazarı itibara almakta olduğuna işaret etmiştik.

Komisyonun muhtelif sahalardaki çalışmalarına Hükümetlerin gösterdiği ilgi iki safhada belirebilir: (a) Doğrudan doğruya Komisyonun soru listelerine veya hazırladığı tasarılar hakkında Komisyona mütalâalarını bildirmek; (b) Komisyonca hazırlanan tasarıların tasvib için Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda veya Altıncı Komisyonunda veya diğer organlarında görüşülmesi sırasında tartışmalara katılmak.

American Journal of International Law'un en son gelen sayısında Prof. Herbert W. Briggs Hükümetlerin Komisyonun çalışmalarına gösterdikleri ilgiyi, soru listelerine cevap vermeleri veya mütalâa bildirmeleri bakımından inceleyen bir makale yazmıştır (1). Geçen sayıdaki kronik yazımızı bir bakıma tamamlayıcı mahiyette olan bu makaleyi telhisen sunmakta fayda görüyoruz.

***

1947 den 1953 e kadar Hükümetler, Komisyonun çalışacağı altı konu hakkında gerekli bilgiyi verme talebi ile karşılaşmışlardır. Aynı tarihler arasında diğer altı konuda Devletler Hukuku Komisyonunca hazırlanmış sözleşme tasarıları hakkında mütalâaları veya görüşleri istenmiştir. Yalnız bir mesele (tabiyetsizlik) hariç sadece Birleşmiş Milletlere üye Devletlere müracaat edilmiştir. Bütün müracaatlar resmen Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği kanaliyle yapılmıştır.

(1) H. W. Briggs, *Official interest in the work of the International Law Commission: Replies of governments to requests for information or comment*, *American Journal of International Law*, Oct. 1954, Vol. 48, Nr. 4, ss. 603-612.

Devletlerin davranışlarını her konu için ayrı ayrı şu şekilde göstermek mümkündür :

**1. Devletlerin hakları ve vazifeleri hakkında
Panama'nın sözleşme tasarısı :**

Panama'nın Sözleşme Tasarısı hakkında Hükümetlerin mütalâalarını bildirmeleri, Genel Kurulun 38 (I) ve 178 (II) sayılı kararları gereğince, 11 Şubat 1947 ve 2 Temmuz 1947 ve 13 Şubat 1948 tarihlerinde, Genel Sekreterlikçe bütün Birleşmiş Milletler üyelerinden istenmiştir. Kendilerine müracaat edilen 55 Hükümetten 38 i hiç bir cevap vermemiştir. (2)

Cevap veren Devletler şunlardır: Kanada, Çekoslovakya, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Yunanistan, Hindistan, Meksika, Holanda, Yeni Zelanda, Filipinler, İsveç, Türkiye, İngiltere, Birleşik Devletler ve Venezuela. Bu 17 cevaptan sadece onu (Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Yunanistan, Hindistan, Meksika, Filipinler, Türkiye, İngiltere, Birleşik Devletler ve Venezuela cevapları) Beyanname Tasarısının esası hakkında teferruatlı mütalâalar ihtiva etmektedir. El Salvador Tasarısı "tamamen tasvip" ettiğini bildirmiş, Ekvador başka bir tasarı sunmuş, Holanda ile İsveç şimdilik bu tasarı ile meşgul olmanın yerinde olup olmadığını sormuşlardır.

2. Andlaşmalar Hukuku :

Andlaşmalar hukuku hakkında Devletler Hukuku Komisyonu için bilgi vermeleri Hükümetlerden, Genel Sekreterlikçe 11 Temmuz 1949 tarihinde istenmiştir. Kendilerine müracaat edilen 59 devletten 48 i hiç bir cevap vermemiştir (3).

Cevap veren Hükümetler şunlardır: Kanada, Kosta Rika, Danimarka, Fransa, İsrail, Holanda, Filipinler, Polonya, Güney Afrika Birliği, İngiltere ve Birleşik Devletler. Bunlar arasında İsrail'in cevabı 28 sayfalık enteresan bir inceleme halinde idi. Kanada ve Holanda cevapları da şümüllü ve gayet itinalı hazırlanmış mütalâalardı. Birleşik Devletler on satırlık bir muhtıra yoluyla bu hususta mevcut Digest'lere atıf yapıyordu. Polonya cevabı Lehçe olduğu için iade edilmiştir. Danimarka, Güney Afrika Birliği ve İngiltere Hükümetleri istenilen bilgiyi vermeyeceklerini beyan etmişlerdir. Fransa da bu fikre katılıyor ve istenilen

(2) Bk. A/CN. 4/2, 15 dec. 1948, pp. 162-214.

(3) Bk. A/CN. 4/19, 23 March 1950, pp. 2-68. Devletlerden, andlaşmalar hukuku ile ilgili olarak, yollayabilecekleri "kanunlar, kararnameler, mahkeme kararları, andlaşmalar, diplomatik muhaberat ve diğer vesikaların metinleri" istenmişti.

bilgi gönderilecek olsa "bunun tonlarca vesikaya" baliğ olacağına işaret ediyordu.

3. Hakemlik usulü :

Bu konuda da bilgi 11 Temmuz 1949 tarihinde istenmiştir. Bu talebe de yukarıda adlarını yazdığımız 11 Devlet cevap vermiştir (4). Kanada Hükümeti ufak bir broşür yollamış, Holanda *Palmas Land* mesele- sindeki hakemlik hakkında bir muhtıra sunmuş, Birleşik Devletler de hakemlik andlaşmalarının metinleri ile Birleşik Devletlerin taraf olduğu yeni hakemliklerin bir listesini vermiştir. Genel olarak, cevapların pek faydası olmuştur denemez.

4. Açık denizler rejimi :

Bu konuda da Hükümetlere aynı tarihte müracaat edilmiştir. Müracaat edilen 59 Hükümetten 49 u hiçbir cevap vermemiştir (5). Yukarıda adını saydığımız Devletler arasından, Holanda hariç, on tanesi cevap vermiştir. Bunlardan Danimarka, İsrail ve Birleşik Devletlerin cevapları şümüllü ve iyi hazırlanmıştır. Kanada ile Filipinler dokümanter bilgi sunmuşlardır. Kosta Rika, Fransa, Polonya, Güney Afrika ve İngiltere cevaplarında pek fazla bir şey yoktur.

5. İnsanlığın barış ve güvenliğini tehdit eden suçlar :

Devletler Hukuku Komisyonu için Genel Sekreterlik 11 Temmuz 1949 tarihinde Hükümetlerden, "Nürnberg Mahkemesi'nin Statüsü ve kararında tarif edilenler dışında, diğer hangi suçların da, hazırlanacak tasarıya konulması gerektiği" ne dair mütalâalarını bildirme talebine, kendilerine müracaat edilen 59 Hükümetten sadece 7 tanesi cevap vermiş, diğer 52 si hiçbir cevap vermemiştir (6). Bunlar arasında sadece Holanda Hükümetinin cevabı esaslı bir çalışma mahsulü idi: Holanda Hükümeti bu konuda tayin edilen hususî bir komisyonun hazırladığı bir kod tasarısı ile gerekli şerhleri takdim etmişti. Pakistan, Polonya, Güney Afrika, Fransa ve Birleşik Devletler tarafından verilen cevaplarda fazla bir şey yoktu.

6. Tabiyetsizlik meselesi :

Genel Sekreterlik 27 Eylül 1950 tarihinde Birleşmiş Milletlere üye Devletlerden ve 10 Ekim 1950 tarihinde de üye olmıyan Devletlerden

(4) Ibid., pp. 69-82.

(5) Ibid., pp. 83-116.

(6) Ibid., pp. 117-120.

Ekonomik ve Sosyal Meclisin 319 B iii (XI) kararı ile sorduğu üç mesele hakkında mütalâa istemiştir. Bunlardan birincisi ülke iktisabında, tabiiyetsizliğe yol açmayacak tedbirler alınması, diğeri Devletlerin kendi ülkelerinde mukim tabiiyetsizlerin telsikinde gösterebilecekleri kolaylıklar, üçüncüsü de, tabiiyetsizliği mümkün olduğu kadar azaltmak maksadiyle millî mevzuatların yeniden gözden geçirilmesi hakkında idi. Bu talebe 15 üye ve 5 üye olmıyan Devlet cevap vermiştir (7).

Cevap adedinin bu azlığı karşısında Ekonomik ve Sosyal Meclis 352 (XII) sayılı ve 13 Mart 1951 tarihli kararı ile Devletlerin bu cevapları verirken tatbikatı da aksettirmeleri istenmiştir. Bu yeni talebe 24 üye Hükümet, 4 üye olmıyan Hükümet cevap vermiştir (8). Böylece her iki müracaata cevap veren 29 üye Devlet şunlardır: Arjantin, Avustralya, Belçika (2 cevap), Burma, Kanada (2 cevap), Şili, Çin, Çekoslovakya, Danimarka, Ekvador (2 cevap), Mısır, Fransa, Yunanistan, Hindistan (2 cevap), İran, İsrail, Lüksemburg, Yeni Zelanda (2 cevap), Norveç, Pakistan (2 cevap), Polonya, İsveç (2 cevap), Suriye, Türkiye, Güney Afrika (2 cevap), İngiltere (2 cevap), Birleşik Devletler (2 cevap), Uruguvay, Yugoslavya. Birleşmiş Milletlerin 60 üyesinden 31 i hiç bir cevap vermemiştir. Üye olmıyan şu devletler de cevap vermişlerdir: Avusturya, Seylan (2 cevap), Finlandiya, İrlanda, Japonya (GHQ, SCAP), Ürdün, İsviçre (2 cevap).

Bu devletlerden 36 sı esaslı ve ilgi çekici bilgi vermişlerdir. Bunlar arasında bazıları millî kanunlarının İngilizce tercümelerini de yollamışlardır; diğeri, ülkelerindeki tabiiyetsizlerin durumu hakkında tahlilî bilgi sunmuşlardır (9).

7. Nürnberg Prensiplerinin formüle edilmesi :

Devletler Hukuku Komisyonunca 1950 deki ikinci toplantısında hazırlanan Nürnberg Prensiplerinin formüle edilmiş şekli hakkında, Genel Kurulun 12 Aralık 1950 tarih ve 488 (V) sayılı kararına uyarak Genel Sekreterliğin 3 Ocak 1951 tarihinde Devletlerin müşahedelerini bildirmelerini istemiştir. Kendilerine müracaat edilen 60 Devletten 53 ü hiçbir cevap vermemiştir. Cevap veren Devletler şunlardır: Danimarka, Fransa, İsrail, Lübnan, Norveç, Birleşik Devletler ve Uruguvay. Fransız ve Lübnan cevapları teferruatlı müşahedeler ihtiva etmektedir. Danimarka, İsrail ve Norveç kısa şerhler yapmışlardır (10).

(7) Bk. E/1869, 1950-1951.

(8) Bk. E/2164 ve 24 ek (1952-1954).

(9) Cevapların teferruatlı tahlili Genel Sekreterlikçe yapılmıştır. Bk. E/2230 (A/CN.4) 56, 26 May 1952.

(10) Bk. A/CN.4/45, 19 April 1951 ve 2 ek.

8. Kıt'a sahanlığı ve ilgili meseleler hakkında sözleşme tasarıları :

Devletler Hukuku Komisyonunun 1951 deki üçüncü toplantısında bu konuda kabul ettiği sözleşme tasarıları hakkında Genel Sekreterlik 28 Kasım 1951 tarihinde Devletlerin mütalâalarına müracaat etmiştir. Bu müracaata 18 Devlet cevap vermiştir (11). Müracaat edilen 60 Devletten 38 i hiçbir cevap vermemiştir.

Cevap veren Devletler şunlardır: Afganistan, Belçika, Brezilya, Burma, Şili, Danimarka, Ekvador, Mısır, Fransa, İzlanda, İsrail, Lüksemburg, Holanda, Norveç, Filipinler, İsveç, Suriye, Güney Afrika, İngiltere, Birleşik Devletler ve Yugoslavya. Afganistan, Burma ve Lüksemburg herhangi bir mütalâaları olmadığını bildirmişlerdir. Diğer cevaplar esaslı mütalâalar ihtiva etmemektedirler.

9. İnsanlığın Barış ve Güvenliğine karşı suçlar ve Tecavüzün tarifi meselesi :

Bu konuda Devletler Hukuku Komisyonunun hazırladığı tasarı hakkında mütalâalarını bildirmeleri için Genel Sekreterlik 6 Şubat 1952 tarihinde üye Devletlere müracaatta bulunmuştu. Bu müracaata 60 Hükümetten 45 i cevap vermemiştir (12). Cevap veren Devletler şunlardır: Belçika, Bolivya, Şili, Kosta Rika, Danimarka, Mısır, Fransa, Hindistan, İndonezya, Irak, Holanda, Nikaragua, Sovyetler Birliği, İngiltere ve Yugoslavya.

Bolivya bir Ceza Hukuku Profesörünün tasarısını yollamıştır. Şili Komisyonun tasarısını aynen kabul etmiştir. Diğer yedi hükümetin cevabı hiçbir resmî mütalâa ihtiva etmemekteydi. Belçika, Holanda ve İngilterenin cevaplarında değerli mütalâalar vardı. Sovyetler Birliği beş satırlık bir cevapla hiçbir mütalâada bulunmuyor, sadece Sovyet temsilcisinin Genel Kurulun altıncı döneminde söylediklerine atıf yapmıyordu. Hindistan cevabı da aynı mealde idi. İngiltere ise cevabında, mütalâa istemekte takip edilen usule dokunuyordu.

10. Hakemlik usulü hakkında tasarı :

Komisyonun 1952 deki dördüncü toplantısında kabul edilen 32 maddelik tasarı hakkında Genel Sekreterlik 13 Kasım 1952 tarihinde üye Hükümetlerin mütalâalarını istemişti. 60 üye Hükümetten 47 si cevap

(11) Bk. Report of the International Law Commission covering the work of its fifth session, A/2456, General Assembly, Official records: eighth session, Suppl. No. 9, pp. 42-72.

(12) Bk. A/2162, 27 Aug. 1952 ve 2 ek.

vermemiştir (13). Cevap veren Devletler şunlardır: Arjantin, Belçika, Brezilya, Şili, Danimarka, Hindistan, Lüksemburg, Holanda, Norveç, İsveç, İngiltere, Birleşik Devletler ve Uruguvay. Danimarka ve Lüksemburg hiçbir mütalâada bulunmadıklarını bildirmişlerdir. Uruguvay cevabında hiçbir resmî mütalâa yoktu, fakat Hukuk Fakültesi ile Uruguvay Devletler Hukuku Enstitüsünün hazırladığı serhler yollanmıştı. Diğer Devletlerin mütalâalarında, Devletler Hukuku Komisyonunun belirttiği gibi "çok değerli" malûmat vardı.

11. Kara sularının rejimi :

Genel Sekreterlik 13 Kasım 1952 tarihinde, üye Hükümetlerden, "iki sınırdas Devletin kara sularının tesbitinde tatbikatları" hakkında malûmat istemiştir. 60 Devletten 48 tanesi hiçbir cevap vermemiştir (14). Cevap veren Devletler şunlardır: Belçika, Burma, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Fransa, Holanda, Norveç, İsveç, İngiltere, Birleşik Devletler ve Yugoslavya. Bu cevaplardan onunda değerli malûmat vardır.

12. Tabiyetsizliği azaltma ve ortadan kaldırma sözleşmeleri tasarıları :

Devletler Hukuku Komisyonunun bu konuda hazırlayıp 1953 teki beşinci toplantısında kabul ettiği tasarılar hakkında, Genel Sekreterlik 26 Ocak 1953 tarihinde üye Devletlerin mütalâalarını bildirmelerini istemiştir. 60 Devletten 45 i hiç cevap vermemiştir (15). Cevap veren Devletler şunlardır: Avustralya, Belçika, Kanada, Kosta Rika, Danimarka, Mısır, Honduras, Hindistan, Lübnan, Holanda, Norveç, Filipinler, İsveç, İngiltere ve Birleşik Devletler. Bu cevaplardan on ikisi faydalı izahat ihtiva etmektedir.

* * *

Buraya kadar verilen izahattan şu neticeler çıkmaktadır: Birleşmiş Milletlerin 60 üyesinden 14 ü on iki konudan hiçbirinde hiçbir cevap vermemişlerdir. Bu 14 Devlet şunlardır: Beyaz Rusya, Kolombiya, Küba, Habesistan, Guatemala, Haiti, Liberya, Panama, Paraguay, Peru, Suudî Arabistan, Siyam, Ukrayna ve Yemen. Ayrıca 12 Devlet yalnız bir konuda cevap vermiştir. Bunlar şu Devletlerdir: Afganistan, Bolivya, Çin, Honduras, İzlanda, İndonezya, İran, Irak, Meksika, Nikaragua,

(13) Bk. Report of the International Law Commission covering the work of its fifth session, A/2456, 1953, Annex I, pp. 32-41.

(14) Bk. A/CN. 4/71, 12 May 1953.

(15) Bk. A/CN. 4/82, 29 March 1951 ve 8 ek.

Sovyetler Birliği ve Venezuela. Sovyetler Birliğinin verdiği tek cevap kendi temsilcisinin Genel Kurulda bu konuda fikrini ifade etmiş olduğu nu belirtmekte ve ona atıf yapmakta olan beş satırdan ibaretti. Afganistan (açık denizler hakkında) ve Bolivya (insanliğın barış ve güvenliği konusunda) yolladıkları tek cevapta hiç bir mütalâaları olmadığını bildirmişlerdir. Çin ve İran verdikleri tek cevapta tabiyetsizlik hakkında bilgi vermişlerdir. İndonezya Irak ve Nikaragua tecavüz hakkında kısa izahatta bulunmuşlardır. Venezuela ve Meksika sadece Panamanın Devletlerin hak ve vazifeleri tasarısı ile ilgilenmişlerdir. Honduras hkmeti verdiği tek cevapta, tabiyetsizlik konusunu dikkat ve teferruatla incelemiştir. İzlanda kıt'a sahanlığı konusunda gayet teferruatlı bir cevap yollamış ve kendi durumunu açıklamıştır.

Yukarıda temas ettiğimiz on iki konudan hepsine cevap veren hiç bir Hükümet yoktur. Danimarka, İngiltere ve Birleşik Devletlerden her biri on bir konuda mütalâa beyan etmişlerdir. Belçika, Kanada, Hindistan, İsrail, Holanda, Norveç, Filipinler, İsveç de oldukça ilgili davranmışlardır. Bunlardan herbiri, bazısı değerli bilgi veya mütalâa ihtiva eden, beş veya altı konuya cevap vermişlerdir. Devletler Hukuku Komisyonunda kendi vatandaşlarından ye bulunduran 15 Devletten ikisi hiç bir konuya cevap vermemiş,  ancak bir konuya, dördü de üç konuya cevap vermiştir.

Görülüyor ki umum durum iyi değildir. Bu ilgisizliğin muhtelif sebepleri vardır. Bir kere Devletler Hukuku Komisyonunun her zaman teferruatlı bir şekilde soru listeleri hazırlayıp göndermemesi hatalı telaki edilebilir. Belki de bu sebeple Fransız Hkmeti, mstehz bir şekilde "arşivlerinden bir kaç ton vesika" göndermeyi reddetmişti. Komisyonun soru listeleri hakkında yapılabilecek bu tenkid, hazırladığı sözleşme tasarıları hakkında muteber olamaz.

Bundan başka, Genel Sekreterlikçe, cevapların verilmesi için konulan müddet de ekseriya pek kısa tutulmuştur. Bununla beraber geç gelen cevaplar da kabul edilmiştir. Hükümetlerin mütalâaları istenen konuların aşını bir sayıda olduğu da söylenemez. 1949 da dört, 1951 de de bir konu üzerinde malûmat,  konuda da mütalâa istenmişti. şüphesiz gerek bilgi gerekse mütalâa bildirmek için yapılacak çalışmalar mtehas-sısların pek fazla vaktini alabilir; bazı memleketlerin dışışleri bakanlıklarında da bu işe tahsis edilecek fazla mtehas-sıs bulunmıyabilir. Hukuk müşavirleri ekseriya günlük işlerin tazyiki altında bulunabilirler. Bundan başka şu nokta da ileri sürülebilir ki bazı resmî mahfillerde Komisyonun taknin ve devletler hukukunu geliştirme faaliyeti fazla önemli sayılmamaktadır. Bununla beraber, Komisyonun çalışmalarına katıla-

mıyan bir çok devletlerin temsilcileri Genel Kurulun Altıncı Komisyonunda (hukuk işleri), Komisyonun hazırladığı tasarılar hakkında ciddi tartışmalara girişmişlerdir.

Devletler Hukuku Komisyonunun taleplerine Hükümetlerin verdikleri cevapların bir kısmı pek esası malûmat ve mütalâayı ihtiva etmemekle beraber, bazılarında gerçek ilmî çalışma mahsulü değerli etüdler mahiyetindedir. Bunların ekseriya mumlu kâğıda basılarak teksir edilmesi devletler hukuku ile uğraşanlar bakımından üzülecek bir husustur. Bu da, Devletler Hukuku Komisyonunun bir vesile ile teklif ettiği **Birleşmiş Milletler Hukuk Yıllığı'nın** bir an önce yayımlanmasının ne kadar zarurî olduğunu bir kere daha belirtmektedir. Ancak bu şekilde devletler hukukunun muhtelif konuları üzerinde devlet tatbikatını veya hükümetlerin görüşlerini belirtecek devamlı ve kolayca el altında bulundurulabilecek bir kaynak ortaya konmuş olacaktır.
